

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Кафедра психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор з науково-педагогічної
та методичної роботи

О.Д.Бойко

2017 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГЕНДЕРНА ПСИХОЛОГІЯ

Галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність 052 – Політологія

Освітньо-професійна програма: Політологія. Гендерні студії

Історико-юридичний факультет

Ніжин – 2017 рік

Робоча програма «Гендерна психологія» для підготовки магістрів галузі знань **05 – Соціальні та поведінкові науки; спеціальності 052 - Політологія**

Розробник: Щотка О.П., кандидат психологічних наук, доцент

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри психології
Протокол від 30.08.2017 року

Завідувач кафедри психології
О.П.Щотка

Схвалено навчально-методичною комісією історико-юридичного факультету
за спеціальністю: **спеціальності 052 - Політологія**

Протокол від № 1 від 31.08.2017 р.

Голова навчально-методичної комісії факультету: Мартиненко В.В.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 4,0	Галузь знань: 05 – Соціальні та поведінкові науки	Дисципліна вільного вибору студентів
	Спеціальність 052 - Політологія	
Модулів – 3	Освітньо-професійна програма: Політологія. Гендерні студії	Рік підготовки
Змістовних модулів-2		5-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання (реферат, дослідження)		Семестр
Загальна кількість годин - 120		1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	Лекції
		22
		Практичні, семінарські
		18
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
		80
		Індивідуальні завдання
		-
Вид контролю		
залік		

Співвідношення аудиторних годин до годин самостійної та індивідуальної роботи:
46/74 (1/3)

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання дисципліни «Гендерна психологія» є: формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців освітньої галузі.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- ознайомити студентів з різними аспектами вивчення гендеру у історичній ретроспективі та на сучасному етапі розвитку психології;
- викласти основні теоретичні концепції, дані емпіричних досліджень гендерної психології, а також методологічні можливості вивчення гендерної проблематики;
- розкрити прикладні аспекти вивчення гендеру та сприяти розумінню магістрантами стратегій підтримки самореалізації особистості у суспільстві з врахуванням гендеру;
- допомогти магістрантам відрефлексувати власні гендерні стереотипи та гендерні установки, усвідомити їх вплив на характер соціальних контактів.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми магістранти повинні:

знати:

- теоретичні та методологічні засади гендерної психології;
- історію формування гендерної психології;
- систему основних понять гендерної психології;
- механізми впливу основних інститутів соціалізації на формування гендерних атитюдів, стереотипів, уявлень;
- структуру та сутність гендерних характеристик особистості;
- специфіку жіночого досвіду та самореалізації жінки у суспільстві;
- психологічні чинники гендерної асиметрії та насильства щодо жінок;
- основні методи вивчення гендерних характеристик особистості.

уміти:

- адекватно застосовувати основні терміни та поняття гендерної психології у публічних дискусіях;
- відповідно до мети застосовувати стратегії та методи психологічного дослідження гендерних характеристик особистості;
- застосовувати психологічні концепції гендеру для критичного аналізу життєвого досвіду, спілкування, суспільних процесів та історичних подій;
- відрізнити стереотипи масової свідомості від об'єктивних даних;
- ефективно спілкуватися щодо гендерних питань в усній та письмових формах, спираючись на наукові психологічні дослідження;
- використовувати знання гендерної психології в різних сферах професійної діяльності та профілактиці гендерного насильства.

2. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I.

Загальні питання гендерної психології

Тема 1. Психологія в системі гендерного знання

Гендерні дослідження і психологія. Стратифікація статей у різних культурах. Чинники нерівності. Влада як найвагоміший чинник нерівності статей. Ставлення до жінки в різні історичні періоди. Подвійні стандарти в оцінці сексуальності чоловіків та жінок. Міждисциплінарні дослідження та їх особливості щодо вивчення гендеру. Гендерологія та феміністика. Подвійний статус гендерної психології. Гендерна психологія як галузь соціальної психології. Гендерна психологія як складова міждисциплінарного вивчення гендеру.

Предмет та завдання гендерної психології. Структура гендерної психології: психологія порівняння чоловіків та жінок; психологія жінок, психологія чоловіків, психологія гендерної соціалізації, психологія гендерних стосунків, гендерна психологія лідерства. Структура гендерного знання. Психологія в структурі гендерології та феміністики.

Розвиток гендерної психології. Роль фемінізму в розвитку гендерних досліджень у психології. Основні хвилі та напрями розвитку сучасного фемінізму. Філософські питання гендерних відмінностей. Психоданаліз про природу гендерних відмінностей (З.Фройд, Е.Хорні). Загальна характеристика етапів розвитку гендерної психології у ХХ ст.: емпіричний (60-70 рр.), концептуалістський (70 - початок 80 рр.), соціально-конструктивістський (80 рр.) та постмодерністський (90 рр.). Методологічні відмінності гендерних досліджень та феміністських студій. Чоловічі студії. Особливості вітчизняних досліджень гендеру. Перспективи розвитку гендерної психології.

Тема 2. Теоретичні основи та методи гендерної психології

Категорії гендерної психології. Співвіднесення понять «гендер» та «стать» у психології. Класична трактовка поняття «гендер» у якості біосоціальної характеристики особистості. Гендер як сукупність пов'язаних із статтю соціальних ролей. Обмеження класичної трактовки поняття «гендер». Різновиди змістової інтерпретації поняття «гендер» у модерністській соціальній психології. Гендер як пов'язана система уявлень – «культурна схема», яка типізує індивідуальний досвід та поведінку (С.Бем). Гендер як соціальний інститут у системі владних стосунків (Дж.Лобер). Гендер як особливий порядок міжособистісної взаємодії та самопрезентації особистості (Г.Гарфінкель). Феномен «гендерного збою». Поняття «гендерного дисплею». Постмодерністська трактовка гендера як способу виявлення себе у просторі соціальної взаємодії.

Маскулінність та фемінність як головні категорії гендерної психології. Різниця у розумінні маскулінності/фемінності у біологічно орієнтованому психологічному знанні та гендерному підході. Персонологічна модель маскулінності та фемінності. Маскулінність та фемінність як стабільні біполярні особистісні риси. Біологічно детерміновані відмінності у патернах чоловічої та жіночої поведінки. Ідея культурної детермінації гендерних відмінностей. Статеворольова концепція маскулінності та фемінності. Неортогональна модель маскулінності та фемінності. Поняття андрогінної особистості. Соціально-психологічна інтерпретація маскулінності та фемінності як соціальної ідентичності. Основні значення термінів маскулінність/фемінність у соціальній психології. Методологічні підходи до аналізу маскулінності/фемінності у соціальній психології.

Теоретичні підходи до вивчення гендеру у психології. *Теорії гендерних відмінностей:* біогенетичний підхід: генетично-гормональна обумовленість (Х.Айзенк, М.Цукерман, С.Нолен-Хоекзема), еволюційна концепція дифенціації статей В.А.Геодакян); *соціокультурний підхід:* теорія соціальних ролей Е.Іглі, модель соціальних очікувань (Дел Бока, Ашмон, Фелінгольд), модель «взаємозалежної-незалежної» Я-концепції (С.Крос, Л.Медсон), теорія психологічної андрогенії С.Бем, концепція токенизму Р.Кентер. *Теорії соціалізації:* теорія нарцисизму (З.Фрейд, Я.Йорстад), теорія сегрегації-конвергенції статей Е. Маккобі, теорія «інформаційної обробки людини» Д.Гамільтона, «теорія схеми» С.Тейлора та Дж. Крокера, теорія гендерної схеми С.Бем. *Теорії психології жінки:* модель «страху успіху» М.Хорнер, моделі материнства, батьківства Н.Ходоров, моральності К.Гилицан. *Теорії психології чоловіка* (Т.Парсонс, Р.Бейлс, Е.Маккобі). *Теорії гендерних відносин:* концепція сегрегації-конвергенції статей (Є.Маккобі). *Теорії психології лідерства:* парадигма подібності-атракції (Д.Берна), ситуаційно-посадовий підхід Р.Хауза, Дж.Ханта, концепція високотрансформаційних лідерів, концепція гендерного потоку (Б.Гутек), концепція гендерного відбору лідерів. (Дж.Боумен), концепція інтеграції Т.Пітмен), статусна теорія (Дж.Бергер), теорія гендерних ролей у лідерстві Е.Іглі. *Queer-теорії:* теорія гомосексуальної ідентичності (Тереза де Лауретіс та Ів Косовські Седжвік) та теорія квір-ідентичності, як «бажання експериментувати» (Елізабет Гросс).

Методи дослідження гендеру. Кількісні та якісні підходи в дослідженні гендеру. Система методів гендерної психології. Діагностика маскулінності/фемінності як базових характеристик особистості: різні підходи до конструювання методик, дискусивні питання. Особливості діагностики сформованості гендерної ідентичності у дітей. Проблема вивчення варіацій та відхилень в процесі гендерної соціалізації. Діагностика сформованості гендерних характеристик методом спостереження. Графічні вивчення гендерної ідентичності. Ігрові методи в роботі з дітьми: їх діагностична та розвивальні функції. Методи діагностики сформованості гендерних уявлень та гендерної самосвідомості підлітків. Якісні методи дослідження гендерних відносин та гендерних характеристик: нарративне інтерв'ю, гендерний аналіз творів, аналіз візуальних репрезентацій гендеру, аналіз особистих спогадів і повсякденних уявлень та ін.

Тема 3. Гендерні характеристики особистості

Соціально-психологічний аналіз гендерних стереотипів, гендерних ролей та гендерних атиюдів. Нормативна функція та зміст гендерних стереотипів. Гендерні стереотипи у ЗМІ, кіно, рекламі. Гендерні стереотипи у політиці. Вплив гендерних стереотипів на спілкування та поведінку людини. Соціально-психологічний аналіз гендерних ролей: традиційні гендерні ролі, норми жіночих та чоловічих гендерних ролей, гендернорольові дисгармонії, гіпергендерна поведінка. Гендерні стереотипи та вік. Гендерна соціалізація у дитячому та підлітковому віці. Специфіка гендерної соціалізації у дорослому віці.

Гендерна ідентичність особистості. *Проблема ідентичності у психологічній науці:* Ідентичність з позицій психоаналізу, когнітивізму, інтеракціонізму, нарративного підходу. Структурні та часові модули ідентичності. *Гендерна ідентичність:* Поняття гендерної ідентичності. Психологічна сутність гендерної ідентичності. Структура гендерної ідентичності. Основні індикатори гендерної ідентичності. Маскулінність, фемінність та андрогінність як гендерні властивості особистості. *Розвиток гендерної ідентичності:* Теорії розвитку гендерної ідентичності. Етапи розвитку. Види гендерної ідентичності. Гендерна ідентичність чоловіків та жінок. Множинна гендерна ідентичність.

Сексуальна ідентичність. *Поняття сексуальної ідентичності:* Види сексуальної ідентичності. Феномен дифузної сексуальної ідентичності. Вторинна гендерна ідентифікація: переосмислення образу Я відповідно до актуального сексуального досвіду. *Сексуальність та психосексуальний розвиток:* Концепції сексуальності. Сексуальний

досвід як один з критеріїв соціальної категоризації. Чоловіча та жіноча сексуальність. Психосексуальний розвиток людини. Вік та мотиви статевих контактів. Підліткова сексуальність. Сексуальна привабливість.

Феномен queer-ідентичності. Ексцентричний суб'єкт. Маргінальна особистість. Гомосексуальна квір-суб'єктивність. Квір-ідентичність та «бажання експериментувати». Сприйняття гомосексуальності. Соціально-психологічна природа гомофобії. Бігендерність. Інтерсексуалізм. Трансексуалізм. Трансвестизм. Трасгенедер. Проблема самовизначення трансгендерних особистостей.

Тема 4. Психологія гендерної соціалізації

Загальні питання гендерної соціалізації. Сутність та чинники гендерної соціалізації особистості. Механізми гендерної соціалізації особистості. Норма гетеросексуальності. Інститути та агенти гендерної соціалізації особистості: сімейні та позасімейні джерела інформації.

Чинники гендерної соціалізації. Гендерна соціалізація у сім'ї. Основні підходи до педагогічного супроводу школярів у процесі їх гендерної соціалізації. Принципи супроводу. Спільне та роздільне навчання за статтю: психологічний аналіз організації навчання. Гендерна експертиза уроку. ЗМІ та гендерна соціалізація.

Психологічні аспекти проблеми сексизму та асиметрії в процесі гендерної соціалізації. Обмеження особистісного розвитку, що накладаються традиційними гендерними ролями. Гендерна категоризація та прихильне ставлення до своєї та чужих гендерних спільнот. Гендерна дискримінація, сексизм та гендерна маніпуляція.

Гендерні зміни у сучасному суспільстві. Трансформація гендерних образів та гендерних ролей. Криза маскуліності.. Жіноча мізогенія та жіноча агресивність. Гомофілія та гомофобія.

Тема 5. Гендер та спілкування

Взаємозалежність гендера та комунікації. Феномен лінгвістичної дискримінації гендерів. Комунікація як відображення змісту поняття гендеру. Комунікація як формування гендеру. Вплив лінгвістичної практики на виникнення гендерних субкультур. Гендерна комунікація: спілкування субкультур. Основні елементи гендерної комунікації – світогляд, мова, невербальна поведінка. Бар'єри гендерної комунікації: передбачувана подібність, мова, хибна інтерпретація, упередженість, стереотипи, тенденція оцінювати, підвищена тривожність.

Гендерні особливості спілкування. Значущість спілкування для чоловіків та жінок. Статеві відмінності у комунікабельності. Статеві особливості соціальної перцепції. Вибір партнера. Соціальна мережа чоловіків та жінок. Інтенсивність спілкування у чоловіків та жінок. Стиль міжособистісного спілкування як вияв гендерної ідентичності. «Жіноча логіка» та проблеми розуміння між статями. Гендерні особливості спілкування в Інтернеті. Гендерні конфлікти в міжособистісному спілкуванні.

Взаємини чоловіків та жінок. Ставлення до протилежної статі. «Тіснота» стосунків та статі. Взаємність стосунків та згуртованість серед чоловіків та жінок. Романтичні стосунки. Любов. Гендерні особливості дружби. Гендерні аспекти самотності.

Змістовий модуль 2.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 6. Гендер та насильство

Концепції, форми психологічного насильства щодо жінок. Насильство у гендерних стосунках. Агресивна та антисуспільна поведінка та стаття Культурно-історичні аспекти насильства щодо жінок. Фізичне, сексуальне, економічне, психологічне насильство. Домашнє насильство. Насильство на різних етапах життя жінки. Сприйняття насильства щодо жінок у суспільстві. Форми вияву психологічного насильства. Особистісно-сімейна та соціокультурні моделі. Психологія насильника.

Віктимізація жінок у суспільстві. Психологічні особливості віктимної поведінки жінок в процесі їх сімейної соціалізації. Трикутник Капмана.

Жінки і війна: психологічні аспекти. Психологічні аспекти насильства щодо жінок в контексті військових дій. Психологічні аспекти жіночого волонтерства. Психологічні проблеми жінок-військових. Травма війни у жінок.

Психологічна допомога жінкам, постраждалим від насильства. Наслідки для особистості психологічного насильства. Методи психологічної роботи з наслідками насильства.

Толерантність та милосердя у гендерному ракурсі. Гендерні аспекти милосердя. Жінки та чоловіки як миротворці, медіатори в конфліктах: психологічні передумови успіху. Альтруїстична поведінка та стаття.

Тема 7. Гендер, робота та сім'я

Проблема балансу «кар'єра-сім'я». Гендерні стереотипи та професійний розвиток. Мотивація досягнення у жінок та чоловіків. Рольовий конфлікт працюючої жінки. Рольве перенавантаження чоловіків та жінок. Страх успіху у жінок. Психологічні стратегії виходу з конфліктної ситуації «сім'я-робота». Задоволеність жінок та чоловіків роботою.

Психологія жіночого лідерства та кар'єри. Жінки в управлінні: історичний аспект. Гендерна асиметрія в управлінні. Гендерні стереотипи в менеджменті. Феномен «скляної стелі». Психологія жінки керівника. Стили жіночого керівництва та лідерства. Жінка-менеджер у сім'ї. Жінки в організаціях. Дискримінація та мобінг на роботі за гендерною ознакою. Жінки та чоловіки як суб'єкти ділової взаємодії. Гендерні конфлікти в організаціях та їх урегулювання.

Поняття жіночої кар'єри. Кар'єра та ідентичність жінки. Моделі розвитку жіночої кар'єри. Чинники, динаміка та етапи розвитку кар'єри жінки. Типи жіночих кар'єр. Кризи кар'єри. Бар'єри успішної жіночої кар'єри. Соціально-психологічні особливості жінок, що вибудовують кар'єру у традиційно «жіночих» та «чоловічих» сферах. Стратегії та тактики психологічної підтримки жіночої кар'єри. Жінки у політиці: психологічні передумови та ризики.

Гендерні аспекти сімейних відносин та виховання. Уявлення про майбутнього чоловіка чи жінку. Потреби та цілі, що реалізуються жінками та чоловіками у шлюбі. Сумісність та задоволеність подружжя шлюбом. Розподіл сімейних ролей. Сім'я та робота в житті жінки та чоловіка. **Гендерні особливості виховання батьками дітей:** Статеворольові особливості нагляду за дітьми. Психологія материнства. Психологія батьківства. Ставлення дітей до матері та батька. Психотерапія материнства. **Гендерні особливості кризи у сім'ї.** Зниження задоволеності шлюбом. Взаємини невістки та свекрухи. Гендерні особливості розлучення. Адьюльтер. Вдівство та стаття. Повторний шлюб.

Тема 8. Гендер та креативність

Поняття креативності та його гендерних особливостей. Творче самовираження чоловіка та жінки засобами мистецтва та креативність. Статеві відмінності у художніх та музичних здібностях. Гендерна парадигма творчої людини у мистецтві: літературі, живописі, кіно, театрі тощо. Психологія сприйняття мистецтва. Жіночі та чоловічі переживання сприйняття прекрасного.

Гендер як пошук гармонії. Гендерні питання пластичного, часового та просторово-часового мистецтва. Здібність заперечення як практика жіночого мистецтва. Фемініське та гендерне мистецтво. **Психологія особистості митця з врахуванням гендерних стосунків.**

Тема 9. Гендер, тіло, привабливість та мода

Тіло чоловіка та жінки як об'єкт соціального контролю. Тіло в соціальних науках, політиці та психології. Види та функції соціального контролю тілесності. Біополітика. Взаємозв'язок понять «тіло» та «гендер». Психологія тілесності. Тілесність як соціальний конструкт. Психологічні аспекти контролю народжуваності, розмірів тіла, репродукції. Психологічні наслідки абортів, небажаної вагітності, клімаксу для психології жінки. Гендерна ідентичність та безпліддя.

Проблема порушень харчової поведінки у жінок та культурне значення розмірів тіла. Поняття анорексії. Симптоми порушення. Соціальні, сімейні та особистісні чинники анорексії. Стандарти краси та їх динаміка. Анорексія та дисморфоманія як девіація юності.

Страх старіння та культ молодості у суспільстві. Поняття тривоги та страху старіння. Чинники страху старіння у дорослих. Ейджизм та страх старіння та старості. Гендерні аспекти стариху старіння. Страх втрати привабливості та практики збереження молодості у жінок. Психологія та психотерапія клімакса.

Тема 10. Гендер та психологічне благополуччя людини

Поняття «психологічне благополуччя» (Н.Бредбурн, Е.Дінер, К.Ріфф). основні компоненти: задоволення, приємні емоції, неприємні емоції. Суб'єктивне благополуччя, суб'єктивне відчуття щастя та задоволеність життям, як складові психологічного благополуччя.

Соціальні чинники щасливого життя чоловіків та жінок. Вплив взаємин на щастя та задоволеність життям чоловіків та жінок. Любов та шлюб як джерела психологічного благополуччя. Гендер та задоволеність роботою. Гендерні практики дозвілля та його роль у житті чоловіків та жінок. Матеріальні умови та їх вплив на психологічне благополуччя жінок та чоловіків. Гендерні відмінності у практиках здоров'я.

Особливості особистості чоловіка та жінки як чинники суб'єктивного благополуччя. Гендерні стереотипи та феномен «жіночого щастя». Діапазон та джерела позитивних емоцій у жінок та чоловіків. Ефект Полліани. Переживання та інтепретація досвіду приємних подій. Ефекти порівняння, домагань та досягнень, адаптації.

Поліпшення сприйняття життя методами психотерапії. Цілісність особистості та відчуття щастя чоловіків та жінок.

3. Структура навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин відведених на:				
	лекції	Семін.та практ.за няття	Лаб.робо ти	Сам.робот у	Індив іду- альн у робот у
Змістовий модуль І. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ					
Тема 1. Психологія в системі гендерного знання	2	2	-	8	-
Тема 2. Теоретичні основи та методи гендерної психології	2	2	-	8	-
Тема 3. Гендерні характеристики особистості	4	2	-	8	-
Тема 4. Психологія гендерної соціалізації	2	2	-	8	-
Тема 5. Гендер та спілкування	2	2	-	8	-
Змістовий модуль ІІ АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ					
Тема 6. Гендер та насильство	2	2	-	8	-
Тема 7. Гендер, робота та сім'я	2	2	-	8	-
Тема 8. Гендер та креативність	2	2	-	8	-
Тема 9. Гендер, тіло, привабливість та мода	2	2	-	8	-
Тема 10. Гендер та психологічне благополуччя людини	2	-	-	8	-
Всього	22	20	-	80	-

4. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Психологія в системі гендерного знання	2
2	Теоретичні основи та методи гендерної психології	2
3	Гендерні характеристики особистості	2
4	Психологія гендерної соціалізації	2

5	Гендер та спілкування	2
6	Гендер та насильство	2
7	Гендер, робота та сім'я	2
8	Гендер та креативність	2
9	Гендер, тіло, привабливість та мода	2
Разом		18

5. Самостійна робота

1. Виписати в психологічний словник визначення ключових понять з кожної теми.
2. До кожної вивченої теми скласти логічні схеми, що розкривають зв'язки між основними поняттями.
3. До кожної вивченої теми опрацювати рекомендовану літературу, переглянути відеоматеріали та підготуватися до дискусії.
4. Підготувати презентацію 1-ї доповіді.
5. Виконати тестові завдання для самоперевірки знань.
6. Підготувати реферат або дослідний проект на обрану тему.
7. Підготувати підсумкове портфоліо дисципліни. Портфоліо складається з чотирьох основних розділів:
 - **Інформаційні матеріали** (реферат, словник-тезаурус, конспекти статей, презентації доповідей, тематичні повідомлення на вузькі проблеми, заповнені аналітичні таблиці, бібліографії наукових публікацій).
 - **Практичні роботи виконані на занятті та у позаурочний час** - дослідження гендерних атиюдів та стереотипів, критичний аналіз текстів, візуальної продукції та навчальних занять (аналітичні звіти, психологічні висновки з проведених досліджень) та матеріали самоаналізу гендерної ідентичності.
 - **Творчі роботи** (есе на задану тему, творчі проекти).
 - **Рефлексивні роботи** (матеріали рефлексії з вивчення навчальної дисципліни).

Теми рефератів

1. Перспективи розвитку гендерної психології.
2. Психологічні аспекти чоловічих досліджень.
3. Розвиток гендерної ідентичності
4. Гомосексуальна ідентичність та queer-ідентичність: сутність понять.
5. Маскулінність, фемінність та андрогінність як гендерні властивості особистості.
6. Психосексуальний розвиток людини.
7. Проблема самовизначення трансгендерних особистостей.
8. Гендерні стереотипи у політиці.
9. Гендерна комунікація: спілкування субкультур.
10. Гендерні конфлікти в міжособистісному спілкуванні.
11. Гендерні аспекти самотності.
12. Рольовий конфлікт працюючої жінки.
13. Дискримінація та мобінг на роботі за гендерною ознакою.

14. Статеві відмінності у художніх та музичних здібностях.
15. Насильство щодо жінок, як феномен гендерних стосунків.
16. Гендерні особливості особистості терориста.
17. Альтруїстична поведінка та стать.
18. Сім'я та робота в житті жінки та чоловіка.
19. Психологія материнства.
20. Психологія батьківства.
21. Гендерні особливості розлучення.
- 22.
23. Діапазон та джерела позитивних емоцій у жінок та чоловіків.

Теми індивідуальних досліджень

1. Гендерні відмінності у побудові іміджу політика
2. Гендерна психологія як психологія великих груп
3. Гендерно-психологічний підхід у практиці політолога
4. Гендерні відмінності у характеристиках соціального інтелекту
5. Гендерні відмінності у формах та видах агресії
6. Гендерні відмінності у характеристиках емпатії
7. Гендерні відмінності у мотивації досягнення та рівні домагань
8. Гендерні відмінності у самооцінці
9. Гендерні відмінності у креативності
10. Психологічна експертиза навчального заняття у ВНЗ
11. Вивчення гендерної соціалізації методом гендерної автобіографії
12. Вивчення гендерних стереотипів методом семантичного диференціалу
13. Особливості гендерної ідентичності жінок-політиків
14. Психологічна експертиза реклами
15. Гендерні особливості дружби
16. Вікові особливості гендерних стереотипів
17. Дослідження ефективності лідерів різної статі
18. Сприйняття гомосексуальності.
19. Репрезентація гендерних стереотипів у кіно.
20. Гендер та задоволеність роботою.

6. Методи навчання

Лекції та лабораторні заняття із застосуванням проекційної комп'ютерної та мультимедійної техніки, консультації, бесіди, інтерактивні методи (дискусія, ділова гра, елементи тренінгу), аналіз кейсів ситуацій, робота з науковими, художніми та публіцистичними текстами, психологічна самодіагностика, психологічні прийоми, що поглиблюють рефлексію гендерних атиюдів, стереотипів, їх проблематизують «Особистий гендерний обрах», «Ціна стереотипу», «Гендерна автобіографія», «Фотовойс» та ін.

7. Методи контролю

Усна співбесіда під час проведення практичних занять, аналіз психологічних ситуацій, звіт про проведене психологічне дослідження, оцінка рефератів, підсумкового портфоліо, підсумкова співбесіда з тестуванням.

Питання для підсумкової співбесіди

1. Предмет та завдання гендерної психології.
2. Сутність категорії гендеру.
3. Маскулінність та фемінність як головні категорії гендерної психології.
4. Розвиток гендерної психології.
5. Методи дослідження гендеру.
6. Стратифікація статей у різних культурах.
7. Основні теоретичні напрями осмислення гендеру у психології:
8. Теорії гендерних відмінностей
9. Теорії соціалізації
10. Теорії психології жінки
11. Теорії психології чоловіка
12. Теорії гендерних відносин
13. Теорії психології лідерства
14. Queer-теорії
15. Гендерна ідентичність.
16. Розвиток гендерної ідентичності.
17. Поняття сексуальної ідентичності.
18. Сексуальність та психосексуальний розвиток.
19. Феномен queer-ідентичності.
20. Загальні питання гендерної соціалізації.
21. Соціально-психологічний аналіз гендерних стереотипів, гендерних ролей та гендерних атитюдів.
22. Школа як інститут гендерної соціалізації.
23. Психологічні аспекти проблеми сексизму та асиметрії в процесі гендерної соціалізації.
24. Взаємозалежність гендера та комунікації.
25. Гендерні особливості спілкування.
26. Взаємини чоловіків та жінок.
27. Гендерна психологія лідерства.
28. Психологія жіночої кар'єри.
29. Гендер та креативність
30. Насильство у гендерних стосунках.
31. Поняття, форми, причини психологічного насильства щодо жінок.
32. Гендерні особливості сім'ї.
33. Гендерні особливості виховання батьками дітей.
34. Чинники щасливого життя чоловіків та жінок.

Критерії оцінювання

При оцінюванні виконання завдань виставляється:

"відмінно" - студент виявив всебічні та систематизовані знання програмного матеріалу, правильно і в достатній кількості добирає необхідні для відповіді аргументи, висловлює власне ставлення до навчального матеріалу; відповідь чітка і завершена, мова літературна.

"добре" - студент виявив повне засвоєння програмного матеріалу, але має незначні ускладнення при використанні визначених програмою знань; власне ставлення висловлюється, але в аргументації зустрічаються окремі неточності.

"задовільно" - студент виявив повні знання основного програмного матеріалу в об'ємі, що необхідний для подальшого навчання і роботи, але порушує логічний виклад, відповідь недостатньо самостійна, аргументація слабка, є помилки в знанні матеріалу і висновках.

"незадовільно" - студент виявив серйозні недоліки в знаннях основного матеріалу, головного матеріалу не знає.

8. Розподіл балів, які отримують студенти

Модуль 1					Модуль 2	Підс/контроль	Сума
ЗМ1							
T1	T2	T3	T4	T5	Виступ	ІНДЗ /реферат	Екзам ен (тести та портф олію)
3	3	3	3	3			
ЗМ2					23	20 реферат	30
T6	T7	T8	T9				
3	3	3	3				100

Активна участь у дискусії під час заняття - 30%

Презентація виступу групі - 20%

Тести та портфолію - 30%

Індивідуальна дослідна робота або реферат - 20%

9. Методичне забезпечення

Навчальна програма «Гендерна психологія»

Методичні розробки до практичних та лабораторних занять

10. Рекомендована література

Базова:

1. Wilkinson, S. (1997). Feminist psychology. In D. Fox & I. Prilleltensky (Eds), *Critical psychology. An introduction* (pp. 247-264). London: Sage Publications.
2. Аргайл М. Психология счастья / М.Аргайл. – СПб: Питер, 2003. – 184 с.
3. Бендас Т. В. Гендерная психология : учеб. пособие / Т. В. Бендас. — СПб.: Питер, 2005. — 431 с.
4. Берн Ш. М. Гендерная психология / Ш. М. Берн. — СПб. : Нева, 2001. —320 с.
5. Бовуар С. Друга стать : пер. з франц.: у 2 т. / Симона де Бовуар. — К.: Основи, 1994. — Т. 1. — 390 с.
6. Говорун Т. В. Гендерна психологія : навч. псіб. / Т. В. Говорун, О. М. Кікежді. — К. : Академія, 2004.— 308 с.

7. Говорун Т. Стать та сексуальність: психологічний ракурс: навч. посіб. / Т. Говорун, О. Кікежді. — Т. : Навч. кн., 1999. — 384 с.
8. Малкина-Пых И. Г. Гендерная терапия. Справочник практического психолога / И. Г. Малкина-Пых., М.: "ЭКСМО", 2006.
9. Мид М. Культура и мир детства / М. Мид. — М. : Наука, 1988. — С.116-135
10. Нохлин Л. Почему не было великих художниц? / Линда Нохлин // Гендерная теория и искусство. Антология: 1970-2000.- М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2005. — С.7-22.
11. Пайнз Д. Бессознательное использование женщиной своего тела. СПб. : СПб.: Восточно-Европейский Институт Психоанализа, 1997. — 198 с
12. Практикум по гендерной психологии / Под ред. И. С. Клециной. — СПб.: Питер, 2003. — 479 с
13. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти / за наук. ред. С. Д. Масименка та ш. — К.: Міленіум, 2004. — С.63-98.
14. Ткалич М.Г. Гендерна психологія/ Маріана Ткалич. — К.: Академвидав, 2016. — 256 с.
15. Чодороу Н. Воспроизводство материнства: Психоанализ и социология гендера / Н. Чодороу. — М. : Рос. полит, энциклопедия, 2006. — 496 с.
16. Ярош Д. Гендер как поиск гармонии. Гендерная проблематика в искусстве фотографии / Ярош Диана // Гендерная страница. — Режим доступа: <http://genderpage.ru/?p=1416>

Допоміжна:

1. Brown, L. (2009). *Feminist Therapy*. Washington DC: American Psychological Association
2. Chodorow, N. (1978). *The reproduction of mothering: Psychoanalysis and the sociology of gender*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
3. Clinchy, B. M., J. K. Norem, (1998) *The Gender and Psychology Reader*. NY: New York University Press.
4. Connel, R.W. (2005). *Masculinities*. Berkeley: University of California Press
5. Crawford, M. & Linden, R. (2013). *Women and Gender. A Feminist Psychology*. N. York: Mc Graw Hill
6. Crawford, M. (2011). *Transformations. Women, Gender and Psychology*. N. York : Mc Graw Hill
7. Evans, K. ,Kincade, E.A., & Seems, S.R. (2011). *Introduction to Feminist Therapy*. Los Angeles: Sage Publications
8. Ferber, A., Holcomb, K. & Wenting, T. (2016). *Sex, Gender and Sexuality: The New Basics*. N. York: Oxford University Press
9. Gilligan, C. (1993). *In a different voice: Psychological theory and women's development*, 2nd ed. Cambridge, MA: Harvard University Press.
10. Halpern, D. F. (2000) *Sex Differences in Cognitive Abilities*. 3rd ed. Mahwah, NJ: Erlbaum.
11. Hegelson, V. (2017). *Psychology of Gender*. N. York: Routledge
12. Hesse-Biber, S. N. (2013). *Feminist Research Practice*. Los Angeles: Sage Publications
13. Keller, E. F. (1996) *Reflections on Gender and Science*. New Haven: Yale University Press.
14. Launius Chr. & Hassel, H. (2015). *Threshold Concepts in Women's and Gender Studies*. N. York: Routledge
15. Lips, H. (2016). *A New Psychology of Women. Gender, Culture and Ethnicity*, 4th ed. N. York: Mc Graw Hill

16. Maccoby, E. E. (1998) *The Two Sexes: Growing Up Apart, Coming Together*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
17. Miller, J.B. (1986). *Toward a new psychology of women*, 2nd ed. Boston: Beacon Press.
18. Pilcher J. & Whelehan, I. (2017). *Key Concepts in Gender Studies*. London: Sage Publications
19. Sprague, J. (2016). *Feminist Methodologies for Critical Researchers*. N. York: Rowman & Littlefield
20. Vicki S. (2012) *The psychology of gender*. Carnegie Mellon University.
21. Wade, L. & Ferree, M.M. (2014). *Gender: Ideas, Interactions, Institutions*. N. York: WW. Norton & Co
22. Wilkinson, S. (1997). *Feminist psychology*. In D. Fox & I. Prilleltensky (Eds), *Critical psychology. An introduction* (pp. 247-264). London: Sage Publications.
23. Helgeson, Vicki S. (2012) *The psychology of gender*.— 4th ed — Pearson.
24. Антологія гендерної теорії / сост. Е. І. Гапова, А. Р. Усманова. Минск : Пропілеї, 2000.
25. Берн Ш. М. (2001) *Гендерная психология*. СПб. : Нева.
26. Бовуар С. (1994) *Друга стаття*. К.: Основи.
27. *Гендер і сексуальність: хрестоматія*. — Суми : Університетська книга, 2009.
28. Говорун Т. (1999) *Стать та сексуальність: психологічний ракурс*. Т. : Навч. книга.
29. Говорун Т. В. (2004) *Гендерна психологія*. К. : Академія
30. Ильин Е. П. (20013) *Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины*. СПб. : Питер.
31. Ильин Е. П. (2010) *Пол и гендер*. СПб. : Питер.
32. Келли Г. (2000) *Основы современной сексологии*. СПб.: Питер.
33. Кон И. С. (1998) *Лунный свет на заре. Лики и маски однополой любви*. М.: Олимп..
34. Мид М. (1998) *Культура и мир детства*. М: Наука.
35. Пайнз Д. (1997) *Бессознательное использование женщиной своего тела*. СПб. : Б. С.
36. *Практикум по гендерной психологии / Под ред. И. С. Клециной*. СПб.: Питер, 2009.
37. Санфорд Дж. А. (2009) *Невидимые Партнеры: Влияние внутренней маскулинности и феминности на межличностные отношения*. М.: Независимая фирма «Класс», 2009.
38. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти / за наук. ред. С. Д. Масименка. К.: Міленіум.
39. *Словарь гендерных терминов / под ред. А. А. Денисовой*. М.: Информация XXI век, 2002.
40. Ткалич М.Г. (2016) *Гендерна психологія*. К.: Академвидав, 2016.
41. Хорни К. (1997) *Психология женщины*. М.: Смысл, 1997.
42. *Хрестоматія феміністських текстів/ под ред. Е. Здравомысловой, А. Темкиной*. СПб. : Дмитрий Буланин.
43. Чодороу Н. (2009) *Воспроизводство материнства: Психоанализ и социология гендера*. М. : Рос. полит, энциклопедия.
44. Фуко М. (1996) *История сексуальности. Т.1. Воля к знанию // По ту сторону власти, знания и сексуальности*. - М.: Касталь, 1996.
45. Фуко М. (1999) *История сексуальности-III: Забота о себе*. Киев; М., 1998.
46. Фуко М. (1999) *Надзирать и наказывать. Рождение тюрьмы*. М.: Ad Marginem, 1999.

Додаток А.
ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Лабораторні заняття

Змістовий модуль І.
Загальні питання гендерної психології

Тема 1.

Психологія в системі гендерного знання

1. Гендерні дослідження і психологія.
2. Предмет та завдання гендерної психології.
3. Розвиток гендерної психології.

Переглянути відео та опрацювати літературу:

1. Ткалич М.Г. Гендерна психологія/ Маріана Ткалич. – К.: Академвидав, 2016. – С.7-41
2. Берн Ш. М. Гендерная психология / Ш. М. Берн. — СПб. : Нева, 2001. —С.7-9
3. Wilkinson, S. (1997). Feminist psychology. In D. Fox & I. Prilleltensky (Eds), *Critical psychology. An introduction* (pp. 247-264). London: Sage Publications.
4. Мужчина и женщина. Часть 1. Похожие, но разные // Десмонд Моррис // BBC/
<https://www.youtube.com/watch?v=5PbayLZ3Q7k>

Тема 2.

Теоретичні основи та методи гендерної психології

1. Категорії гендерної психології.
2. Теоретичні підходи до вивчення гендеру у психології.
3. Методи дослідження гендеру.

Опрацювати літературу:

1. Ткалич М.Г. Гендерна психологія/ Маріана Ткалич. – К.: Академвидав, 2016. – С.42-54
2. Бендас Т. В. Гендерная психология : учеб. пособие / Т. В. Бендас. — СПб.: Питер, 2005. — С 42-54.
3. Горні К. Втеча від жіночості / К. Гоні // Незалежний культурологічний часопис «І». — 2003. — № 27. — С. 6—23.

Тема 3.

Гендерні характеристики особистості

1. Соціально-психологічний аналіз гендерних стереотипів, гендерних ролей та гендерних аттитюдів.
2. Гендерна ідентичність особистості.
3. Сексуальна ідентичність.
4. Феномен queer-ідентичності.

Переглянути відео та опрацювати літературу:

1. Ткалич М.Г. Гендерна психологія/ Маріана Ткалич. – К.: Академвидав, 2016. – С.55-127
2. Говорун Т. Стать та сексуальність: психологічний ракурс: навч. посіб. / Т. Говорун, О. Кікежді. — Т. : Навч. кн., 1999. —С.4-49.

3. Гендер і сексуальність: хрестоматія / В. Гайдено (ред.). — Суми : Університетська книга, 2009. — С.14-20 с.
4. Аннамари Дж. Введение в квир-теорию / Джадогос Аннамари. – М.: «Реабилитация» - 2008. – 108 с.
5. Мужчина и женщина. Часть 1. Человеческая сексуальность // Десмонд Моррис // BBC/ <https://www.youtube.com/watch?v=0bCcKZYZOos>

Тема 4.

Психологія гендерної соціалізації

1. Загальні питання гендерної соціалізації.
2. Чинники гендерної соціалізації.
3. Психологічні аспекти проблеми сексизму та асиметрії в процесі гендерної соціалізації.
4. Гендерні зміни у сучасному суспільстві.

Переглянути відео та опрацювати літературу:

1. Ткалич М.Г. Гендерна психологія/ Маріана Ткалич. – К.: Академвидав, 2016. – С. 128-196
2. Бовуар С. Друга стать : пер. з франц.: у 2 т. / Симона де Бовуар. — К.: Основи, 1994. — Т. 1. — 390 с.
3. Чодороу Н. Воспроизводство материнства: Психоанализ и социология гендера / Н. Чодороу. — М. : Рос. полит, энциклопедия, 2006. — 496 с.
4. Жінка як об'єкт у рекламі/ bbc/ https://www.youtube.com/watch?v=H_f9iC54hdw
5. Мид М. Культура и мир детства / М. Мид. — М. : Наука, 1988. — С.116-135
6. Малюки/ <http://www.tvcok.ru/film/malyishi.html>

Тема 5. Гендер та спілкування

1. Взаємозалежність гендера та комунікації.
2. Гендерні особливості спілкування.
3. Взаємини чоловіків та жінок.

Переглянути відео та опрацювати літературу:

1. Ильин Е. П. Особенности общения, связанные с полом. Взаимоотношения мужчин и женщин // Пол и гендер / Е. П. Ильин. — СПб. : Питер, 2010. —С. 244-274
2. Воронцов Д.В. Гендерная психология общения/ Д.В.Воронцов. –Ростов-на-Дону: Издательство Южного федерального университета, 2008 - 10-28 с.
3. Мужчина и женщина. Часть 3. Секреты стосунків // Десмонд Моррис // BBC/ <https://www.youtube.com/watch?v=0bCcKZYZOos>

Змістовий модуль 2.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 6. Гендер та насильство

1. Концепції, форми психологічного насильства щодо жінок.
2. Віктимізація жінок у суспільстві.
3. Жінки і війна: психологічні аспекти.
4. Психологічна допомога жінкам, постраждалим від насильства.

Опрацювати літературу:

1. Практикум по гендерной психологии / Под ред. И. С. Клециной. — СПб.: Питер, 2003. — С. 388-403
2. Малкина-Пых И. Г. Насилие: психология и терапия // Гендерная терапия. Справочник практического психолога / И. Г. Малкина-Пых, М.: "ЭКСМО", 2006 — С 120-145

Тема 7. Гендер, робота та сім'я

1. Проблема балансу «кар'єра-сім'я».
2. Психологія жіночого лідерства та кар'єри.
3. Гендерні аспекти сімейних відносин та виховання.

Опрацювати літературу:

1. Ткалич М.Г. Гендерна психологія/ Маріана Ткалич. — К.: Академвидав, 2016. — С. 197-214
2. Практикум по гендерной психологии / Под ред. И. С. Клециной. — СПб.: Питер, 2003. — С.300-327
3. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти / за наук. ред. С. Д. Масименка та ш. — К.: Міленіум, 2004. — С.63-98.
4. Ильин Е. П. Мужчины и женщины в семье // Пол и гендер / Е. П. Ильин. — СПб. : Питер, 2010. — С. 356-417

Тема 8. Гендер та креативність

1. Поняття креативності та його гендерних особливостей.
2. Гендер як пошук гармонії.
3. Психологія особистості митця з врахуванням гендерних стосунків.

Опрацювати літературу:

1. Нохлин Л. Почему не было великих художниц?/ Линда Нохлин // Гендерная теория и искусство. Антология: 1970-2000.- М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2005. — С.7-22.
2. Ярош Д. Гендер как поиск гармонии. Гендерная проблематика в искусстве фотографии / Ярош Диана // Гендерная страница. — Режим доступа: <http://genderpage.ru/?p=1416>
3. Ильин Е. П. Способности мужчин и женщин // Пол и гендер / Е. П. Ильин. — СПб. : Питер, 2010. — С. 188-222.

Тема 9. Гендер, тіло, привабливість та мода

1. Тіло чоловіка та жінки як об'єкт соціального контролю.
2. Проблема порушень харчової поведінки у жінок та культурне значення розмірів тіла.
3. Страх старіння та культ молодості у суспільстві.

Опрацювати літературу:

1. Ильин Е. П. Мода как специфическая форма поведения и пол // Пол и гендер / Е. П. Ильин. — СПб. : Питер, 2010. — С. 290-295.
2. Пайнз Д. Бессознательное использование женщиной своего тела. СПб. : СПб.: Восточно-Европейский Институт Психоанализа, 1997. — 198 с

3. Малкина-Пых И. Г. Психология и терапия климакса // Гендерная терапия. Справочник практического психолога / И. Г. Малкина-Пых, М.: "ЭКСМО", 2006 – С 300-368